

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

О. Костик

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18.*

Аналізується сутність економічної категорії «управління» та розглядається основні складові управлінського циклу. Встановлено зв'язок між організаційною системою та організаційною структурою. Розроблено та проаналізовано алгоритм інформаційної системи підвищення конкурентоспроможності.

Ключові слова: управління, організаційна структура управління підприємством, інформаційне забезпечення управління, інформаційна система підвищення конкурентоспроможності.

Сучасне економічне середовище характеризується посиленням динамізму протікання всіх процесів, у тому числі й конкурентної боротьби. Саме тому проблема управління конкурентоспроможністю підприємства набуває особливої актуальності. Розмаїття робіт, присвячених питанням конкурентоспроможності та її управлінню, засвідчує її об'єктивну складність. Конкурентоспроможність є багаторівневим, комплексним, багатоаспектним поняттям, що ускладнює процес управління нею. З метою вдосконалення та підвищення ефективності управління обов'язковим елементом процесу стає використання інформаційних систем, у зв'язку з чим інформаційне забезпечення управління посідає чи не найголовнішу роль.

Елементами інформаційної системи, яка б забезпечувала конкурентні переваги є інформація про виробничу, ресурсну, трудову, інвестиційну, інноваційну, інтелектуальну, маркетингову, експортну, товарну спроможність. Так, кожна із складових елементів дозволяє підприємству пристосуватись гнучко до зовнішнього середовища. Управління підвищенням конкурентоспроможності передбачає вплив через мотиваційні аспекти на персонал, який має прикладати всіх зусиль на виконання визначеної конкурентної стратегії розвитку підприємства.

Вагомий внесок у вивчення питань конкурентоспроможності та управління нею зробили такі зарубіжні вчені-економісти: Г. Азоев, М. Портер, Р. Фатхутдінов, А. Юданов та інші [1-4]. Серед вітчизняних учених проблемами конкурентоспроможності займалися: В.Л. Дикань, О.Є. Кузьмін, І.О. Піддубний, В.В. Чернега та інші [5-8].

При цьому питання саме інформаційного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємств потребують подальшого наукового дослідження.

Метою даної роботи є розробка теоретичних засад формування системи інформаційного та організаційного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства.

Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність підприємства.

Предметом дослідження виступає система забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства.

Вчені по-різному трактують сутність терміна «управління». Одні автори розуміють під процесом управління цілеспрямований вплив суб'єкта управління (керуючої підсистеми) на об'єкт управління (керовану підсистему), що забезпечує зберігання, функціонування і розвиток системи. Інші автори зазначають, що процес управління – сукупність дій суб'єкта управління, що здійснює управління економічною системою і відповідною поведінкою об'єкта управління. Суттєвим є той факт, що подані вище визначення не суперечать один одному.

В даній роботі під процесом управління слід розуміти сукупність послідовних дій керуючої підсистеми, скерованих на керовану підсистему для досягнення цілей підприємства [9, 29].

Необхідно зазначити, що управлінська діяльність – це не просто процес сукупності послідовних дій, а циклічний процес, який повторюється, тобто процес управління – це замкнутий управлінський цикл, який постійно повторюється.

Управлінську діяльність як циклічний процес можна розглядати з трьох основних сторін: структури, функцій і процесу.

З позиції структурного підходу управлінський цикл містить у собі такі стадії: прийняття управлінського рішення; реалізація управлінського рішення; контроль за реалізацією прийнятого рішення.

З позиції процесного підходу управлінський цикл складається з таких фаз: постановка цілей; визначення ситуації; виявлення проблеми; вибір і ухвалення рішень; організація виконання рішень; розпорядження щодо реалізації рішення; контроль за реалізацією рішення; облік результатів виконання рішення.

З позиції функціонального підходу управлінський цикл містить у собі такі функції: аналіз, планування, організація, регулювання, координація, облік, контроль [9, 39].

Вказані три підходи до характеристики управлінського циклу взаємопов'язані між собою. В табл. 1 наведено цей взаємозв'язок.

Таблиця 1

Взаємозв'язок трьох підходів до характеристики управлінської діяльності [9, 42]

Структурний підхід (стадії управлінського циклу)	Процесний підхід (фази управлінського циклу)	Функціональний підхід (функції управлінського циклу)
1. Прийняття управлінського рішення	1. Постановка цілей 2. Визначення ситуації 3. Виявлення проблеми 4. Вибір і ухвалення рішення	1. Аналіз 2. Планування
2. Реалізація управлінського рішення	1. Організація по виконанню рішення 2. Розпорядження щодо реалізації рішення	1. Організація 2. Регулювання 3. Координація
3. Контроль за реалізацією прийнятого рішення	1. Контроль за реалізацією рішення 2. Облік результатів виконання рішення	1. Облік 2. Контроль

Взаємозв'язок трьох підходів до характеристики управлінської діяльності визначає відповідний зв'язок щодо о\

рганізації та інформаційного забезпечення управління. Так, незалежно від того, який підхід буде застосовано до управління (структурний, процесний, функціональний) або всі підходи будуть використані одночасно, організаційне та інформаційне забезпечення управління повинно мати універсальний характер.

Організаційним забезпеченням управління конкурентоспроможністю є перш за все організаційна форма, організаційна структура та організаційний розвиток підприємства.

Організаційна форма підприємства – форма об'єднання людей для здійснення їх спільної діяльності у межах певної структури.

Існують наступні основні організаційні форми підприємства: одноосібне господарство; партнерство, корпорація.

Організаційна структура управління підприємством – система розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку й форм взаємодії між органами управління та управлінським персоналом.

Структура підприємства відображає просторово-часове розміщення його частин, взаємозв'язки між його елементами, а структура управління є механізмом реалізації взаємодії складових підприємства, у результаті чого воно стає активно діючою соціально-виробничою системою.

Третім елементом організаційного забезпечення управління є організаційний розвиток підприємства.

Організаційний розвиток фірми – процес позитивних і якісних змін в організації, які стосуються головним чином структури, способів діяльності та взаємодії.

Критерієм позитивності змін є такі параметри, як виживання організації, ефективність її діяльності, забезпечення доступу до влади або її збереження, відповідність проекту або цінностям.

Організаційний розвиток фірми визначають за такими ознаками: еволюція форм і типів власності; розвиток профілю спеціалізації, технології, цілі; еволюція використовуваних засобів економічної, управлінської і соціальної регуляції; еволюція ставлення до влади, удосконалення типів організаційної культури; еволюція стилю керівництва.

Керівництво (або власники) підприємства самостійно визначає кожен з компонентів організаційного забезпечення управління, їх конфігурацію та взаємозв'язок, що дозволяє врахувати індивідуальні особливості організації, підсилити її конкурентні переваги, ліквідувати недоліки, а також формувати стратегію загального розвитку.

В свою чергу, організаційне забезпечення управління вимагає інформаційної підтримки, адже в сучасних умовах світового та національного соціально-економічного розвитку особливо важливою є інформація та інформаційне забезпечення процесу управління, що полягає в пошуку, отриманні та переробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Перед керівництвом завжди постають задачі отримання інформації, її переробки, а також генерування та передачі нової інформації у вигляді управлінських впливів, від яких залежить ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність. Отже, питання інформаційного забезпечення управління в сучасному інформаційному суспільстві є життєво важливим.

Велика частина інформації, на підставі якої щодня ухвалюються рішення, виходить неформальною шляхом. Керівник спілкується з підлеглими, розмовляє з колегами і клієнтами, читає газети і ділові періодичні видання. З цих джерел він дізнається багато корисного, але цієї інформації не достатньо для прийняття управ-

лінських рішень навіть малою організацією. Кількість інформації про діяльність деякої організації, що з'являється в результаті і має вплив на успіх ведення справ, а також швидкість, з якою ця інформація змінюється, змушує керівництво застосовувати формальні методи збору та обробки інформації.

Кількість інформації і проблеми, які виникають при управлінні, помітно збільшуються із зростанням розмірів організації. Проте навіть відносно мале підприємство повинне переробляти набагато більший об'єм інформації, ніж це зазвичай здається. Безліч інформації про конкретні види діяльності організації є лише невеликою частиною всіх інформаційних потреб фірми. В більшості випадків тут проблем не виникає. Справжні труднощі з'являються при необхідності стежити за змінами ситуації. Ресурси будь-якої організації постійно знаходяться в стані руху, тому в будь-який момент часу в наявності є більша або менша кількість товарних запасів, готівки, прибуткових і витратних рахунків.

Організація звільняє працівників і наймає нових. Освоєння нової технології може призвести до зміни швидкості, з якою споживається сировина і випускається готова продукція. Якщо зовнішнє середовище мінливе, то життєво важливі для організації події можуть відбуватися з приголомшуючою швидкістю. І якщо адміністрація вчасно не отримуватиме інформацію про ці зміни, наслідки можуть бути згубними.

Отже, основна мета системи інформаційного забезпечення управління – отримати вчасно, сприйняти та переробити цей потік інформації так, щоб адміністрація могла ухвалювати ефективні рішення, а підприємство успішно розвивалось, зміцнюючи свої конкурентні переваги.

Інформаційну систему забезпечення управління можна визначити як формальну систему для видачі адміністрації інформації, необхідної для ухвалення рішень.

Загальною метою інформаційної системи забезпечення управління є полегшення ефективного виконання функцій планування, контролю, виробничої діяльності і процесу управління в цілому.

Найважливішим її завданням є видача потрібної інформації потрібним людям у потрібний час.

Для більш чіткого уявлення функціонування інформаційної системи підвищення конкурентоспроможності підприємства нами розроблено алгоритм інформаційного забезпечення механізму, який за 14 етапів дозволяє здійснити аналіз стану конкурентного потенціалу підприємства за ресурсною та функціональною ознаками, визначити конкурентні відмінності за індивідуальними показниками (рис. 1).

Механізм підвищення конкурентоспроможності підприємства має формуватися виходячи із дворівневого підходу до його побудови. Перший рівень передбачає визначення рівня конкурентоспроможності підприємства на основі розрахунку інтегрального показника рівня його конкурентного потенціалу і порівняння з аналогічними підприємствами.

Другий рівень передбачає розробку заходів для підвищення конкурентного потенціалу або для підтримки досягнутого стану конкурентоспроможності підприємства. Проводити оцінку конкурентоспроможності на підприємстві має відділ маркетингу на основі даних планово-фінансового відділу, відділу праці і заробітної плати, відділу матеріально-технічного забезпечення, відділу збуту, реклами, бухгалтерії та інших структурних підрозділів.

Відділ маркетингу має отримати як ряд повноважень, так і цілу низку критеріїв відповідальності за достовірність отриманої та обробленої інформації про стан

Рис. 1. Алгоритм інформаційної системи підвищення конкурентоспроможності

підприємства, про рівень досяжності, порівняно з еталоном чи конкурентом, одиничних та групових показників рівня конкурентоспроможності підприємства. Відділ маркетингу має на основі проведеної оцінки розробити конкурентну стратегію виходу підприємства з існуючого стану, надати інформацію для відділу праці і заробітної плати щодо стимулювання за підвищення продуктивності праці, інноваційності підходів, запровадження новітніх технологій.

Таким чином, інформаційна система підвищення конкурентоспроможності підприємства має вибудовуватися в рамках діяльності відділу маркетингу з обов'язковою адаптацією інформації, яка буде поступати з інших вищезазначених підрозділів. Система має бути нескладною за своєю природою, спрямованою на зниження фінансових і часових втрат. Попередньо прийнята система і шляхи підвищення конкурентоздатності підприємства мають розроблятися відділом маркетингу і декілька варіантів розвитку подій має доповідатися керівництву підприємства для прийняття остаточного управлінського рішення.

Поряд з відповідністю за достовірність інформації щодо показників рівня конкурентоспроможності підприємства відділ маркетингу має бути наділеним певними повноваженнями.

Інформація має типізуватися відповідно до проектних управлінських рішень щодо шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства. Разом з планово-фінансовим відділом мають розроблятися конкурентні стратегії функціонування підприємства, з правовим забезпеченням та формуванням інформації щодо перспективних показників фінансово-економічного стану підприємства. Документально функції маркетингу як управлінської структури мають прийматися на внутрішньому рівні та в посадових інструкціях працівників відділу маркетингу та моніторингу процесів підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, управління процесами підвищення конкурентоспроможності означає можливість впливу на показники оцінки її рівня і є ефективним інструментом підвищення прибутковості підприємства, а також покращання загальної прибутковості підприємства. Дана система управління є універсальною, а механізм її здійснення – багатоаспектним, оскільки в якості оцінки виступають складові конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності.

Головним принципом механізму інформаційної системи є її інтегрованість, яка дає можливість обміну даними між структурними підрозділами і подібними інформаційними системами. Характер подачі інформації про стан конкурентного потенціалу є багаторівневим та багатостороннім оскільки як одиничні, так і групові показники всебічно характеризують ту чи іншу сферу діяльності підприємства.

Отже, інформаційне забезпечення рівня підвищення конкурентоспроможності підприємства включає внутрішні та зовнішні підсистеми. В роботі запропонована загальна структура інформаційної системи оцінки та підвищення рівня конкурентоспроможності елементами якої є підсистема виробничої, ресурсної, трудової, інвестиційної, інноваційної, маркетингової, експортної та товарної конкурентоспроможності. Інформаційна система підвищення конкурентоспроможності підприємства включає послідовність і взаємодію визначального, структурного, нормативного та функціонального блоків.

Ця система, з одного боку, є цілком достатньою для ухвалення рішення про роботу на тому чи іншому ринку в умовах конкуренції, а з іншого – є досить компактною і може використовуватися в підприємницькій практиці будь-якої організації.

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга. – 1996. – 208 с.
2. Портер Майкл Э. Конкуренция / М. Портер; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
3. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: Учебное пособие. / Р.А. Фатхутдинов – М.: Изд-во ЭКСМО, 2004. – 544 с.
4. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика: Учебно-практическое пособие / А.Ю. Юданов. – М.: «Акадис», 1996. – 272 с.
5. Дикань В.Л. Реформирование экономики Украины и конкурентоустойчивость предприятий: Монография / В.Л. Дикань. – Харьков: Основа, 1997. – 345 с.
6. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Підручник / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 186 с.
7. Піддубний О.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібн. / О.І. Піддубний, А.І. Піддубна. – Х.: ІНЖЕК, 2006. – 260 с.
8. Чернега В.В. Конкурентостійкість підприємств та механізм її забезпечення / В.В. Чернега. – К.: ППК ДСЗУ, 2008. – 235 с.
9. Светунькова С.Г. Информационное обеспечение управления конкурентоспособностью / Под общ. ред. С.Г. Светунькова – СПб.: Питер, 2001. – 412 с.

INFORMATION MANAGEMENT OF COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

O. Kostyk

Ivan Franko National University of Lviv, Svobody Ave., 18, UA – 79008, Ukraine

We analyze the essence of economic categories "management" and are considered the main components of the management cycle. The relationship between organizational systems and organizational structure was found. Algorithm of information system of competitiveness was developed and analyzed.

Keywords: management, organizational structure management, information management, information system of competitiveness.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

O. Kostyk

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
79008 г. Львов, просп. Свободы, 18*

Анализируется сущность экономической категории «управление» и рассматриваются основные составляющие управленческого цикла. Установлена связь между организационной системой и организационной структурой. Разработан и проанализирован алгоритм информационной системы повышения конкурентоспособности.

Ключевые слова: управление, организационная структура управления предприятием, информационное обеспечение управления, информационная система повышения конкурентоспособности.